

ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ, ЯК ІНТЕГРАЦІЙНА ФОРМА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ НАРОДІВ

Олімпійські ігри зародилися у Стародавній Греції ще у VIII ст. до н.е. і регулярно проводилися понад тисячу років. Їх зародження пов'язують із легендарними іменами – грецького героя Геракла, царя Пелопса, спартанського законодавця Лікурга та еллінського царя Іфіта. Вважають, що олімпійські ігри Стародавньої Греції взяли свій початок у 776 р. до н.е., коли офіційно було зафіксовано ім'я першого переможця ігор пекаря з Еллади – Коройба. Ігри проводились один раз на чотири роки на честь бога – Зевса.

За переказом, правила проведення ігор установили Лікург Спартанський та Іфіт Елідський. До програми входили біг, стрибки, кидання диска, боротьба, кулачний бій, змагання колісниць тощо. На час проведення Олімпіади припинялися війни і встановлювалося священне перемир'я – екехірія. Ігри починалися 22 червня і тривали 5 днів. Організацію змагань доручали громадянам Еліди, з яких вибирали суддів – еланодиків. Спортсмени повинні були протягом 10 місяців, що передували іграм, тренуватися у гімназії в Еліді. За місяць до відкриття ігор спортсмени прибували до Олімпії і під керівництвом досвідчених тренерів готувалися до змагань. Від V ст. до н. е. учасниками Олімпійських ігор стали поети, які читали свої твори.

Всі змагання та конкурси проходили у давньогрецькому поселенні Олімпія. Тут були розбудовані гімназія, палестра, стадіон, іподром, будинок для гостей, що дозволяло проводити грандіозні спортивні змагання. Давній олімпійський стадіон вмщував 40000 глядачів [3, С. 8-10].

Учасниками ігор могли бути вільні Греки - чоловіки та юнаки, що не порушували закон. Жінкам, за винятком одної - жриці храму богині Деметри, категорично заборонялося бути присутніми на олімпійському стадіоні. Для жінок ігри проводились на честь богині Гери. Ці ігри проходили за місяць

перед олімпійськими, або через місяць після них. Програма ігор на честь богині Гери включала один вид змагань - біг 160 м. Участь у них брали тільки незаміжні жінки. Переможці ігор називались олімпіоніками, в останній день свята вони одержували вінки з гілок священної маслини та пальмову гілку. На честь триразового переможця ігор в Олімпії встановлювали його бюст. Імена переможців та назви їхніх міст урочисто оголошували і влаштовували на їх честь бенкет. Героя Олімпійських ігор урочисто зустрічали на батьківщині: складали жертву божеству міста, влаштовували бенкет і співали гімни на честь переможця. У Афінах його звільняли від податку та інших обтяжливих громадських обов'язків, йому давали найкраще місце у театрі тощо. У деяких містах Греції діти олімпіоніків теж користувалися привілеями.

Крім імені Кройба до нас дійшли імена ще кількох великих чемпіонів. Наприклад: легендарний Мілон з міста Кротона - учень великого Піфагора. Прикладом цілої династії олімпіоніків є родина Діагора з острова Родос - він сам, його сини, а потім і онуки виступали на олімпійських іграх понад вісімдесят років. Вони взяли участь у двадцяти іграх і завоювали для свого сонячного острова дев'ять олімпійських вінків.

Серед учасників і переможців Олімпійських ігор були відомі вчені та мислителі, зокрема Демосфен, Демокріт, Платон, Аристотель, Сократ, Піфагор, Гіппократ. Піфагор був чемпіоном з кулачного бою, а Платон - у панкратіоні.

Ще одне цікаве сказання пов'язане з цією родиною. Калліпетира, дочка вже відомого Діагора, прагнула стати свідком успіхів свого сина на олімпійських змаганнях. Вона проникла на місце глядачів, переодягнувшись тренером. Після перемоги сина щаслива мати, забувши про все, вибігла на стадіон, тоді і розкрилась її таємниця. Враховуючи заслуги її родини, судді не покарали чистолюбиву матір. Водночас, щоб запобігти подібних випадків у майбутньому, судді встановили, що спортсмени, тренери та глядачі з'являтимуться на Ігри оголеними. Найбільш прославленим героєм змагань бун Леонідас - теж з Родоса. Цей видатний атлет дванадцять разів перемагав у олімпійських змаганнях з бігу.

Атлети, які порушували правила ігор каралися штрафами. На кошти, отримані від порушників правил, створювалися бронзові статуї Зевса. Ці статуї встановлювали перед виходом на стадіон, на науку атлетам які відправлялися на змагання. Вони мали назву заніси [3, С. 12].

Успіх стародавніх Олімпійських ігор можна пояснити любов'ю греків до змагань, повагою до гармонії і краси людського тіла, прагненням до єдності розуму, тіла й духу в їхньому житті.

За часів Олександра Македонського і Римської імперії сенсаційність, комерційність і вимоги атлетів дедалі більшої винагороди змінили систему цінностей та релігійне значення ігор.

Перші олімпійські ігри тривали один день, їх програма включала один вид змагань. З розквітом і зростанням популярності ігор на території Греції програма змагань поступово розширювалась. На подальших іграх до програми входили панкратіон (поєднання боротьби з кулачним боєм), пентатлон (п'ятиборство - стрибки у довжину, метання диска, біг, метання списа, боротьба) біг на різні дистанції, кулачний бій. Змагання тривало 5 днів.

Олімпійські ігри припинилися у 393 р. н.е. у період правління християнського імператора Феодосія I. У 426 р. за наказом Феодосія II всі споруди було знесено [3, С. 13].

Олімпійські ігри Стародавньої Греції лишили яскравий слід у світовій культурі. Тому цілком природно, що у різні часи робилися спроби її відродження. Видатні державні і культурні діячі Італії, Британської імперії, Німеччини, Швеції, Греції, Америки та Канади, починаючи з XV ст. н.е., творили про необхідність відродження Олімпійських ігор. Проте всі ці спроби виявились безрезультатними.

Нове повернення до проблеми зацікавлення Греції у відродженні Олімпійських ігор почалося з грецької війни за незалежність від Османської імперії у 1821 р. Сама ідея про значимість Олімпійських ігор як об'єднавчого фактору життя народів у світовому масштабі, вперше була запропонована постом і редактором газети Панайотісом Суцосом у поемі «Діалог мертвих»,

опублікований у 1833 р. Евангелос Запас, багатий греко-румунський філантроп, був ініціатором звернення у 1856 р. до короля Греції Оттона I, пропонуючи йому постійне фінансування нових відроджених Олімпійських ігор. Він же спонсорував першу національну Олімпіаду у 1859 р., яка проходила у Афінах на міській площі. У ній взяли участь спортсмени з Греції та Османської імперії. Запас фінансував відновлення древнього стадіону Панатінаїкос, з надією, що він зможе приймати всі майбутні Олімпійські ігри.

Стадіон Панатінаїкос приймав Олімпіади у 1870 р. і 1875 р. Ігри 1870 р. відвідали тридцять тисяч глядачів, на жаль, офіційні відомості про наступні ігри, що проходили у 1875 р, відсутні. Участь у 1890 р. в Олімпійських іграх олімпійського товариства Уенлока, надихнула барона П'єра де Кубертена до заснування Міжнародного олімпійського комітету (МОК). Кубертен, базуючись на ідеях і роботі Брукса і Запаса, вирішив створити міжнародні циклічні Олімпійські ігри, які б відбувалися кожні чотири роки. Він представив ці ідеї на першому Олімпійському конгресі новоствореного Міжнародного олімпійського комітету. Ця зустріч була проведена з 16 червня - 23 червня 1894 р. в університеті Сорбонна у Парижі. В останній день Конгресу було вирішено, що перші Олімпійські ігри під егідою МОК, проходять у Афінах у 1896 р. МОК обрав грецького письменника Деметріоса Вікеласа своїм першим президентом.

У перших Іграх проведених під егідою МОК на стадіоні Панатінаїкос в Афінах у 1896 р., взяли участь 241 спортсменів з 14 країн, які змагалися у 43 дисциплінах. Запас і його двоюрідний брат Константінос Запас склали грецькому уряду зобов'язання фінансування майбутніх Олімпійських ігор. Це фінансування було використано у 1896 р., ремонтом стадіону у рамках підготовки до Ігор щедро профінансував Георгіос Авероф. Грецький уряд також надав фінансування, яке повинно було окупитися за рахунок продажу квитків на Ігри і продажу першого набору Олімпійських пам'ятних марок.

Грецькі офіційні особи і громадськість з ентузіазмом сприйняли факт проведення цих Ігор. Це почуття поділяло багато атлетів, які навіть зажадали,

щоб Афіни були господарем Олімпійських ігор на постійній основі, але МОК не схвалив це прохання. Комітет планував місце проведення Олімпійських ігор сучасності змінити на міжнародному рівні з метою надати їм статус міжнародного руху, що об'єднує народи. Тому II Ігри вирішили провести у Парижі, які не мали стадіону, однак вперше участь в Іграх брали жінки. На Ігри у Сент-Луїсі прибуло 650 спортсменів, але 580 з них, були з США. Олімпійський рух активізувався, коли у 1906 р. в Афінах було проведено Позачергові Олімпійські ігри (названі так тому, що вони були другими Іграми, що проходили протягом третього олімпійського циклу). Ці Ігри не були офіційно визнані МОК, і відтоді позачергові Олімпійські ігри не відбувалися. Ці ігри, проведені на стадіоні Панатінаїкос в Афінах, притягнули широке міжнародне коло учасників, викликали великий інтерес у суспільстві. Це започаткувало зростання популярності, географію і кількість учасників Олімпіад.

Таким чином, наполеглива діяльність видатних філантропів, ентузіастів і спонсорів Вільяма Пенні Брукса, Панайотіса Суцоса, Евангелоса Заппаса, Деметріоса Вікеласа, Георгіоса Аверофа допомогла французькому просвітителю та гуманісту XIX ст. барону П'єру де Кубертену реалізувати ідею відродження Олімпійських ігор. Будучи захопленим ідеєю звеличення Франції за рахунок просвітництва, розвитку фізичних і духовних якостей французів він звернувся до спорту не лише, як до засобу фізичного виховання людини, а й як до фактора зміцнення миру і взаєморозуміння між народами. Найбільш близькими і співзвучними поглядами Кубертена про місце спорту у суспільстві виявились погляди стародавніх греків, які були реалізовані під час проведення олімпійських ігор [4, С. 13].

П'єр де Кубертен зумів залучити до ідеї відродження Олімпійських ігор багатьох видатних людей того часу, серед яких був і наш співвітчизник генерал Олексій Дмитрович Бутовський, який народився 9 червня 1838 р. у м. П'ятигірці Кременчуцького повіту на Полтавщині. З 1871 р, вихователь у Санкт-Петербурзькій військовій гімназії. З 70-х років діяльність Бутовського

постійно пов'язана з Державним управлінням Вищих навчальних закладів. З кінця 80-х років Бутовський займається проблемами фізичного виховання і спорту. З 1888 р – член комісії при Міністерстві освіти для розробки питання про викладання військової гімнастики в цивільних навчальних закладах. Бутовський посідає почесне місце серед фундаторів сучасних Олімпійських ігор та олімпійського руху – він був першим членом МОК від Російської Імперії (1894-1900 рр.), активним учасником Першої олімпіади сучасності, загалом брав участь у шести Олімпійських конгресах. З 22 червня 2008 р. ім'я Олексія Бутовського носить стадіон «Ворскла» у Полтаві, а перед ареною відкрито пам'ятник на його честь.

Ігри мають свою олімпійську символіку, до якої належать: олімпійські кільця, олімпійський прапор, олімпійське гасло, олімпійська емблема, олімпійський гімн, олімпійський вогонь, та олімпійський смолоскип. П. Кубертен розумів потребу у створенні символіки, церемоній які б допомагали втіленню ідеалів олімпізму. Він сам намалював п'ять кілець, які вперше побачили світ на Олімпійських іграх у 1920 р. у Антверпені (Бельгія), замовив олімпійський гімн і спланував спеціальну процедуру відкриття і закриття ігор. Олімпіади проводяться під гаслом «Citius, altius, fortius», що в перекладі з латини значить «Швидше, вище, сильніше», запропонованим католицьким ченцем Анрі Дідоном. Іншим популярним гаслом олімпіад є вираз «Головне не перемога, а участь». Починаючи з 1968 р. кожна олімпіада має свій олімпійський талісман.

Церемонія відкриття Олімпійських ігор – масове театралізоване шоу, яке приваблює до себе найбільшу телевізійну аудиторію. Кожна країна-організатор намагається у цьому шоу показати світу свою культуру. Церемонія відкриття проводиться зазвичай на Олімпійському стадіоні. Окрім яскравої театралізованої вистави вона включає у себе парад олімпійців. За традицією парад відкривають олімпійці Греції, а замикають олімпійці країни-організатора. Ігри урочисто відкривають високопоставлені урядовці країни-організатора. Представники олімпійців та суддів приносять олімпійську присягу.

Підіймається олімпійський прапор. На знак відкриття ігор у чаші над Олімпійським стадіоном запалюється олімпійський вогонь, принесений олімпійською естафетою.

На церемонії закриття ігор замість впорядкованого параду олімпійці різних країн виходять на стадіон єдиним натовпом, змішавшись між собою. Така традиція була започаткована на Мельбурнській Олімпіаді 1956 р., що символізує єдність спортсменів незалежно політичного устрою та расового походження. Церемонія закриття Олімпіади включає у себе передачу олімпійського прапора делегації країні-організатору наступних Олімпійських Ігор [6].

Сьогодні у програму Олімпійських ігор входять 33 види спорту, що включають 52 дисципліни. Загалом у окремих змаганнях розігрується біля 400 медалей. Так, до програми Пекінської Олімпіади 2008 р. входило 28 видів спорту. Відтоді з олімпійської програми, згідно переважної більшості країн - учасників Ігор, було виключено бейсбол та софтбол, тому на Лондонській Олімпіаді 2012 р. проводилися змагання тільки з 26 видів спорту. На Зимових Олімпіадах проводяться змагання з 7 видів спорту. Жіночі змагання були включені офіційно у програму Олімпіад, починаючи з Олімпійських ігор 1928 р.

Головні цінності олімпійського спорту були описані П'єром де Кубертенем у «Оді спорту», за яку він у 1912 р. отримав золоту олімпійську медаль на конкурсі мистецтв у номінації «література». Сукупність ідеалів і цінностей, які є засадами ігор відомі як олімпізм.

П'єр де Кубертен та його соратники сформулювали основні завдання олімпійського руху:

- Сприяти розвитку тих фізичних і моральних якостей, які є основою спорту.
- Виховувати молодь у дусі кращого взаєморозуміння та дружби, допомагаючи таким чином розбудовувати новий, більш справедливий світ.

- Поширювати олімпійські принципи в усьому світі для створення міжнародної доброї волі.

- Збирати раз на 4 роки атлетів усього світу на великі спортивні фестивали – Олімпійські ігри [5, С. 36].

Отже, вище зазначене логічно доводить, що олімпізм є життєвою філософією, яка звеличує та об'єднує у гармонійне ціле якості тіла, волі й розуму. Поєднуючи спорт з культурою та освітою, олімпізм прагне створити такий спосіб життя, який базувався б на радощах, здобутих через зусилля, освітніх цінностях доброго прикладу та повазі універсальних етичних принципів.

З метою пропаганди олімпізму і впровадження у життя молоді олімпійських ідеалів діє Міжнародна олімпійська академія і більше 130 національних олімпійських академій, які займаються олімпійською освітою. Олімпійська академія України була створена 20 вересня 1991 р. У всіх регіонах України активно діють її осередки [8].

Українські спортсмени виступають на Олімпійських іграх окремою командою, починаючи із Зимової Олімпіади 1994 р. До цієї дати українці брали участь в іграх у складі олімпійських збірних Російської імперії, Польщі, Чехословаччини, Радянського Союзу та Об'єднаної команди (у 1992 р.). Першим українцем на I Олімпіаді 1896 р. був Микола Ріттер, на II Олімпіаді 1900 р. брав участь Петро Заковорот.

Керівництво олімпійським спортом в Україні здійснює Національний олімпійський комітет України. Чимало українців носять горде звання «олімпійського чемпіона». Першою олімпійською чемпіонкою незалежної України стала фігуристка Оксана Баюл.

Олімпійська збірна команда України, починаючи з набуття Україною незалежності, взяла участь у 5 зимових і 5 літніх Олімпійських іграх. Призерами ставали 156 спортсменів - 76 чоловіків та 80 жінок - у 21 виді спорту.

Одна спортсменка завоювала 5 медалей, одна - 4, три спортсменки - по 3 медалі, п'ятнадцять спортсменів та спортсменок - по 2 медалі, решта - по 1.

Всього було завойовано 35 золотих, 28 срібних і 59 бронзових медалей (медалі, здобуті у командах, парах або дуетах, рахуються як одна; всього було вручено 184 медалі — 45 золотих, 44 срібних, 95 бронзових), у тому числі на зимових Олімпійських іграх — 2 золотих, 1 срібну і 4 бронзових.

Самими титулованими українськими олімпійцями, які завоювали дві і більше медалей є - Клочкова Яна (5 медалей), Осипенко-Радомська Інна (4), Подкопаєва Лілія (3), Костевич Олена (3), Таран Руслана (3). Дві золоті медалі поклав у копилку олімпійської команди України Ломаченко Василь (бокс).

Вищим керівним органом олімпійського руху є Міжнародний олімпійський комітет. МОК – постійно діюча міжнародна неурядова неприбуткова організація, яка володіє всіма правами на Олімпійські ігри. Його місцезнаходження - у Лозанні, Швейцарія [5, С. 37]. МОК опікується організацією й проведенням Олімпійських ігор, керуючись у своїх рішеннях Олімпійською хартією. До його складу входять 205 Національних олімпійських комітетів.

Міжнародний олімпійський комітет сприяє поширенню олімпізму в усьому світі. Для пропаганди олімпізму Міжнародний олімпійський комітет:

- Співпрацює у прагненнях поставити спорт на службу людству;
- Бореться проти будь-яких форм дискримінації в олімпійському русі;
- Підтримує і заохочує пропаганду спортивної етики;
- Спрямовує свої зусилля на утвердження чесної спортивної гри і засуджує будь-яке насильство;
- Веде боротьбу із вживанням допінгу у спорті;
- Вживає всіх заходів щодо запобігання небезпеки здоров'ю спортсменів;
- Виступає проти будь-яких політичних чи комерційних зловживань у спорті і серед атлетів;

- Прагне, аби Олімпійські ігри проводились за умов, які виховують відповідальне ставлення до збереження довкілля.

Параолімпійські ігри – міжнародні спортивні змагання для людей із обмеженими фізичними можливостями. Традиційно проводяться після Олімпійських ігор, а починаючи з 1992 р. – на тих же аренах, що й Олімпійські ігри. У 2001 р. ця практика закріплена угодою між МОК і Міжнародним параолімпійським комітетом (МПК). Літні Параолімпійські ігри проводяться з 1960 р., а зимові Параолімпійські ігри – з 1976 р.

Література:

1. Античная мифология. Энциклопедия. / сост. Королев К. СПб, 2004.
2. Базунов Б. А. Боги стадионов Эллады. М., 2002.
3. Булатова М. Твій перший олімпійський путівник. К.: Олімпійська література, 2007. 104 с.
4. Драга В. В., Зубалій М. Д. Вибрані твори. (Присвячено 110-річчю Ігор і Олімпіади 1896 року в Афінах.) К. «Поліграф книга», 2007. 288 с.
5. Кулик В. В. Олімпійський у серцях вогонь. Історія виникнення пі становлення НОК України. К.: 2008. 308 с.
6. Кун Н. А. Легенды и мифы Древней Греции. СПб, 2001.
7. Павсаний. Описание Эллады. М., 2002.
8. Столбов В. В. История физической культуры. М., 1989.
9. Фурио Дурандо Греция. Пер. с англ. М., 2001.
10. Шанин Ю. Б. Олимпия. История античного атлетизма. М., 2001.